

REISZ T. CSABA

Magyarország általános térképének
elkészítése a 19. század első évtizedében.

*Lipszky János és segítői térképészeti vállalkozásának
ismertetése*

512 oldal + 31 oldal képmelléklet és 2 térkép

ISBN 963 202 327 7

Ára: 5600 Ft

Lipszky János a 19. század elején elkészítette és kiadta Magyarország és társországai általános térképét (*Mappa generalis regni Hungariae*), és hozzá a települések mutatókönyvét (*Repertorium*). A monográfia bemutatja a katonatiszt pályafutását, származását, családját, valamint nyomon követi a *Mappa generalis* elkészítésének és megjelentetésének egyes szakaszait.

TÉRKÉP

HEGEDŰS JÁNOS: Sopron vármegye térképe, 1783. [faksimile]

Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltárának gyűjteményéből

Az eredeti térkép mérete: 86 x 63 cm

ISBN 963 204 647 1 CM

Ára: 1000 Ft

Hegedűs Nepomuk János 1780-1803 között volt Sopron megye földmérője. 1782-ben a Helytartótanács utasítására Bél Mátyás földrajzi munkájának (*Compendium Hungariae geographicum*) tervébe vett javított kiadásához előbb elkészítette a megye földrajzi leírását, majd a következő évben annak térképét is.

 Cartofil Kiadó www.cartofil.hu

PLIHÁL KATALIN

TÉRKÉPKÜLÖNLEGESSÉGEK

 CARTOFIL

A könyv megjelenik: 2002. november 11.

A VITORLÁS KOCSI

Nem mindennapi szenzációk kiértékelése és részletei lehetnek azok a bolygók és urak, akik 1608-ban SIMON STYVEN holland matematikus vitorlás kocsijának első próbatúráján jelen lehetnek. A különleges felépítésű jármű 28 emberrel a fedélzetén a Scheveningen és Petten közötti távolságot (67,6 km) mindössze két óra alatt tette meg, azaz „minden idők” sebességi rekordját sikerült a kísérlettel felállítaniuk. ORANIUS VILMOS herceg a hadserege számára azonnal rendelte a kocsiokból néhány darabot, így valószínűleg ebben az eszközben vitorléltek az első szárazföldi csapatállító jármű ötletét.

A kísérletnek és tervezésnek az alábbi fontos műszaki problémákat kellett megoldaniuk:

- a tengelyek és a kerékgagyrak súrlódásának csökkentését,
- az oldalirányú dőlés megakadályozását (a hajók alkalmazott rőkszerű szárazföldi körülmények között nem volt használható),
- a koci biztonságos kormányozhatóságát, a vitorlák kezelhetőségét.

E különös jármű képe az 1608-ban Hollandiáról közreadott mappán – mint érdekesség – a keretkészítő kőzet lapján helyezte.

Vajon a vitorlás kocsi európai találmány vagy már máskor is használtak ahhoz hasonló a nevezetesen hollandiai bemutató előtt? E kérdésre egyértelmű választ kapunk, ha felismerjük, hogy az ORANIUS *Thesaurus urbi aeternae* című atlaszát, amelyben a Kínát bemutató térképen – amely első alkalommal 1584-ben jelent meg – vitorlás kocsi kis méretű képeket fedezhetünk fel. E mappa eredetijét LEON JORGE DE BARBUDA portugál szerzetes vetette papírra, aki munkájáért ORTELIUSNÁL 150 arany-du-

kátot kapott. BARBUDA szóban forgó mappája a „Középső Birodalom”-ról – ahogy a kínaiak országukat nevezték – hosszú évtizedeken át szolgálta forrásul. Utóbb a térképek dizitőr rajzokhoz – a könyvekben érthetőbb okán – rövid latin nyelvű magyarázatok kerültek. JOHANNES JANSONIUS 1636-ban közreadott *Nova atlas...* című művében egy vitorlás kocsi képe mellett a következőket olvashatjuk:

A kínaiak természetéről azt tartják, hogy megelégedés teljességgel nem értenek, hogy legyőzhetők az eszközök is készítenek is olyan kocsikat, amelyek vitorlával és széllel igen kiválóan tudnak kormányozni mezőkben és sík helyeken, úgy mint a hajókat a tengeren. (Fordította Ft. Sági Ágnes)

A képek alapján valószínűleg látszik, hogy a kínai vitorlás kocsi Hollandiában épített társaihoz, talán sokkal könnyebb is lehetett, valószínűleg bambuszal készítették, ezért nemcsak a tengerpartok sima fövényén tudott biztonságosan haladni, hanem más terepen is használni tudták. Sőt a kínaiak – akik az irányítást is felfedezték – azt először éppen vitorlás kocsiokon és nem a hajókon használták.

◀ 54 ▶

„A történelemnek két szeme van – az idő és a tér” – írta a jezsuita hittudós Petavius a XVII. században. És valóban: az emberek körül történő vagy korábban – olykor évszázadokkal régebben – történt események megjelenítésére gyakorta használták fel a térképek kínálta képi információközlés lehetőségét. A készítőik között egyaránt volt tudós és prédikátor, hajós és kalandor, utazó és felfedező. A XVI. századtól kezdve egyre jelentősebb tájékoztatási szerephez jutó térképek a XIX. században már a politika és a könnyen befogadható propaganda eszközeivé is váltak.

A térképek hűen tükrözik készítőik világképét, ismeretét szűkebb és tágabb környezetükről. Magukon viselik a szerzők tévedéseit, hamis illúzióit, szándékos torzításait. Díszítőelemeikben olyan eseményekről, tárgyokról és helyszínekről tudósítanak, amelyek írásos említése talán nem is maradt az utókorra.

Miként nézett ki a Paradicsom, El Dorado vagy Utópia városa? Hogyan temetkeztek a kirgizek? Milyen lehetett a vitorlás kocsi? Milyen helyszíneken zajlott az Exodus? Hol és hányféle nyelven mondják el a Miatyánkat Európában? Tényleg van-e fekete szikla az Északi sarkon? Merre keressük János pap országát? Hogyan kívánták megszabni az új európai határokat a XX. század elején a német, angol vagy éppen az orosz politikusok? – A kötet szerzője 31 térképetűdben mutatja be az elmúlt évszázadok térképalkotásainak különös, különleges darabjait.

A térképészeti ismeretek történeti fejlődése nem érthető meg a társadalmak fejlődésének ismerete nélkül. A tudományos ismeretek rendszere egy adott társadalom kultúrájába ágyazódva keletkezik és hat. Ilyen módon a térképészet történeti fejlődése a kultúrtörténet része.

A térképészet történetéből egy érdekes, sokszor meghökkentő, sokszor szórakoztató területet ismer meg az olvasó, a különleges térképek vagy térképi különlegességek világát.

A szerző, a térképészet történetével foglalkozó kutató a fantázia térképeit jellegzetes kultúrtörténeti dokumentumként kezeli, melyek torzultságukban is a lehető legszorosabban összefüggnek az egyes korszakok és népek földrajzi ismereteivel, műveltségük színvonalával, politikai szerkezetével.

A valóság képe, a tudományos megfigyelések és elméletek görbe tükörben jelennek meg; mivel a korabeli szerzők mellőzték a valós világot, ha az nem illett bele a hittal elfogadott ismeretek adott rendszerébe vagy egyszerűen számukra a kuriózum, a különös vagy különleges fontosabb volt a realitásnál. Ilyen térképekkel ismerkedünk meg.

KLINGHAMMER ISTVÁN: *Előszó helyett...*

PLIHÁL KATALIN Térképkülönlegességek

116 oldal + 2 térkép mellékletben

ISBN 963 204 133 X

Ára: 4500 Ft

„Láttam Kozko [Cuzco] términtáját meg a tartományának egy részét is a négy országgal, az egész agyagból, kavicsokból és pálcikákból volt elkészítve, s minden arányosan és mérték szerint volt megrajzolva: a kisebb-nagyobb terek, a keskeny és széles utcák, a városnegyedek, a házak, még a legeldugottabbak is, meg a három patak, amely átszeli a várost, úgyhogy lenyűgöző látvány volt.” – GARCILASO DE LA VEGA az inka földmérés és térképészeti titkairól.

Részlet az
El Dorado, az arany országa
című fejezetből

A KIADVÁNYOK MEGVÁSÁROLHATÓAK:

	A	B	C	D
PLIHÁL KATALIN: <i>Térképkülönlegességek</i>	✓	✓	✓	✓
REISZ T. CSABA: <i>Magyarország általános térképének elkészítése...</i>		✓		✓
HEGEDŰS JÁNOS: <i>Sopron vármegye térképe</i>		✓	✓	✓
A	Nagyobb könyvesboltok			
B	Kiemelt forgalmazó: Kis Magiszter Könyvesbolt (Budapest, Magyar u. 40.)			
C	Soproni könyvesboltok			
D	A Cartofil Kiadótól online módon (www.cartofil.hu) megrendelt kötetekre 15% kedvezményt biztosítunk (csomagolás és postaköltség áthárítása nélkül).			